

אזרחות יחידת לימוד ראשונה

יחסי גומלין בין אדם ומדינה

מה תלמדו ביחידת לימוד זו?

נושא	פרוט נושאי הלימוד	מושגים
מדינת ישראל – חלק א' מרכיבי קיום מדינה	המרכיבים ההכרחיים לקיומה של מדינה. אזרחים – תושבים סוגי משטר – דמוקרטי, לא דמוקרטי.	שטח, אוכלוסייה, שלטון ריבונות, הכרה בינלאומית. אזרח, תושב. משטר מהו דמוקרטי, לא דמוקרטי.
חלק ב' לאום וסוגי לאום	עם, לאום, סוגי לאום-מדינה דו לאומית, מדינה רב לאומית	סוגי לאום- לאום אתני ולאום פוליטי. מדינה דו לאומית, מדינה רב לאומית.

בסיס לימוד הלימוד הלומדים:

יכירו וידעו מהם המרכיבים / התנאים ההכרחיים לקיומה של מדינה.

יכירו סוגי משטרים וסוגי לאום.

יבינו את המורכבות והדילמות הקיימות בסוגיית הריבונות.

יתרגלו אירועים ויצירת רשתות מושגיות.

עזרים:

מצגת מלווה למידה.

יש להקדיש ליחידת לימוד זו כ- 4-6 שעות

חלק א'

מהם המרכיבים ההכרחיים לקיומה של מדינה?

מהם ארבעת המרכיבים ההכרחיים לקיומה של מדינה?

המרכיבים הם:

טריטוריה, אוכלוסייה, שלטון, ריבונות (והכרה בינלאומית).

מושגים והגדרות

1. טריטוריה: בעלות על שטח בעל גבולות מוגדרים, גבולות של ים יבשה ואוויר.
 2. אוכלוסייה: אוכלוסייה כוללת: רוב בעל אזרחות ובדרך כלל, גם מיעוט ללא אזרחות
 3. שלטון: משטר, הגוף המנהל את ענייני המדינה. בעל סמכות לכפות את מרותו על השטח ועל האוכלוסייה באמצעות חקיקה, קביעת מדיניות, ביצוע ושיפוט.
 4. עצמאות/ריבונות: המדינה היא בעלת הסמכות העליונה לקבלת ההחלטות בנושאי פנים וחוץ, והיא אינה כפופה (לא תלויה) לשום גורם זר או מדינה אחרת.
- הכרה בינלאומית: על מנת שמדינה תוגדר כמדינה ריבונית, עליה לקבל הכרה בינלאומית מצד העולם. ההכרה יכולה להיות רשמית על ידי האו"ם, ו/או על ידי מדינות העולם עצמן.

*מימוש הריבונות של המדינה ויכולתה לתפקד כראוי, מתאפשרים ככל שיש הכרה בינלאומית רחבה יותר במדינה כישות עצמאית. ההכרה הרחבה והמלאה ביותר, היא-קבלת המדינה כחברה באו"ם. [ללא הכרה בינלאומית לא מתממש כראוי תנאי הריבונות של מדינה כגון: העדר יחסים דיפלומטיים רשמיים – קושי בניהול יחסי חוץ עם מדינות אחרות]

כל אחד מארבעת התנאים הללו, מהווה תנאי הכרחי לקיומה של מדינה ריבונית, אך תנאי אחד אינו מספיק.

כדי שמדינה תיחשב ריבונית, היא צריכה לקיים בה את כל ארבעת התנאים כאחד.

קרא את הסיפור שלפניך וענה

האב שקנה לבתו מדינה

(סיפור אמיתי שהתפרסם בעיתון ידיעות אחרונות 31.12.14 הסיפורים הכי מטרופים

של השנה)

אב, שבתו בת ה-6 שאלה אותו, האם תוכל להיות נסיכה אמיתית מימש זאת. הוא חיפש באינטרנט אזורים שאינם שייכים לאיש ומצא שטח של 2000 קמ"ר על גבול מצרים וסודן. לאחר שהשקיע מאמצים דיפלומטיים רבים, ותרם כספים למצרים וסודן, קנה את השטח ושינה את שמו מביר-טאווייל ל"ממלכה של צפון סודן" הכתיר עצמו למלך, מה שהפך את בתו לנסיכה אמילי.

לממלכה יש גם דגל: כחול עם כתר זהב וארבעה כוכבים

לאחרונה, פנה האב לאיחוד מדינות אפריקה לקבל אישור רשמי לקיומה של המדינה.

משימה 1

כתוב מה דעתך? האם כל אחד יכול להקים מדינה?

לא. למדינה יש ארבעה מרכיבים כדי להיות מדינה.

האם לדעתך, הממלכה של צפון סודן היא מדינה "אמיתית"?

למדינה יש טריטוריה, אך אין תושבים

ציין הסבר אחד, לשם מה אנשים רוצים לחיות במדינה ?

הצורך בשייכות, בשיתוף ובמקום בו הם נמצאים עם בני העם שלהם.

מהי מדינה, ומהם מרכיביה?

מהי מדינה? – מדינה היא ארגון חברתי עם שלטון קבוע המפעילה את סמכותה על אוכלוסייה מוגדרת ומורכבת מאזרחים ומתושבים שאינם אזרחים בטרטוריה, בשטח מוגדר. קיומה של המדינה תלוי ביכולתו של השלטון להפעיל את סמכותו כלפי האוכלוסייה ולפעול בחופשיות כלפי מדינות אחרות (כלפי חוץ) עצמאות .

המשפט הבינלאומי קובע את ארבעת התנאים לקיומה של מדינה.

ארבעה התנאים ההכרחיים לקיומה והגדרתה של מדינה הם:

1. **טריטוריה מוגדרת** - שטח מוגדר, בעל גבולות ברורים ומוכרים, בתחומי היבשה, האוויר והים וכן התחום התת-קרקעי. שטח מדינה בגבולות מוגדרים. השטח אינו חייב להיות רצוף. שטחים אלה מוגדרים או מתוחמים באמצעות גבול, בין אם הוא טבעי (נהר, הר..) או מלאכותי, ובין אם הגבול הוא גבול מוסכם המקובל בהבנות והסכמים בינלאומיים, או גבול זמני.

למדינת ישראל יש כיום שני סוגי גבולות:

- גבול מוסכם (מוכר)** - גבול שהוסכם עליהם בין שתי מדינות בהסכמי שלום. גבול קבוע ואינו ניתן לשינוי. גבולות מסוג זה יש לישראל עם מצרים וירדן.
- גבול זמני** - גבול שאין הסכמה לגביו בין המדינות שכנות, גבול שהושג בהסכמי הפרדת כוחות או בהסכמים של שביתת נשק. גבולות מסוג זה יש לישראל עם סוריה ולבנון.

2. **אוכלוסייה קבועה** - כלל האנשים החיים במדינה ומקיימים בה שגרת חיים: אזרחים, תושבי קבע ותושבים זמניים.

האוכלוסייה מורכבת ברובה מציבור של אזרחים וממיעוט של לא-אזרחים. כל מדינה קובעת בחוקיה מי זכאי לאזרחות ומה הן זכויותיהם וחובותיהם של האזרחים.

3. **שלטון וממשל** – גוף השולט באמצעות מוסדותיו בטרטוריה ובאוכלוסייה. הגוף המנהל את ענייני המדינה. בעל סמכות לכפות את מרותו על השטח ועל האוכלוסייה באמצעות חקיקה, קביעת מדיניות, ביצוע ושיפוט.

4. **ריבונות - יכולת לקיים יחסי חוץ** - עצמאות המדינה. אי-תלות. יכולתה של המדינה לנהל את ענייני הפנים שלה ואת ענייני החוץ שלה ללא התערבות של גורם זר.

עצמאות – המדינה רשאית להחליט כיצד לפעול בענייני הפנים ובענייני החוץ שלה. היא איננה כפופה להוראות של מדינה אחרת.

הדרך המקובלת להוכחת קיומו של הקריטריון הרביעי היא בקשה להתקבל כמדינה חברה באו"ם – הכרה בינלאומית

בהתאם למגילת האו"ם כדי להתקבל כמדינה חברה באו"ם על המועמדת לזכות קודם כל בתמיכה של רוב מיוחס מהחברות במועצת הביטחון וכן לזכות ברוב של שני שלישים בהצבעה בעצרת הכללית.

להלן פירוט של כל אחד ממרכיבי מדינה

המרכיב הראשון ההכרחי למדינה הוא: שטח המדינה/טריטוריה

שטחה של כל מדינה מוגדר בגבולות

מה כולל שטח המדינה/ הטריטוריה של מדינה?

השטח היבשתי – פני הקרקע (היבשה שעליה אנו חיים) ומקורות המים שעליה: ימות, אגמים, נהרות ותעלות.

תחום תת-קרקעי – כל מה שנמצא מתחת לפני הקרקע. (מחצבים ואוצרות טבע) **חופים** – מים טריטוריאליים (אם המדינה שוכנת לחוף ים) – רצועת הים הפתוח, הסמוכה לחופי המדינה.

הגבולות הימיים של ישראל – המים הטריטוריאליים והכלכליים

מים טריטוריאליים, לפי אמנת האומות המאוחדות של משפט הים משנת 1982, זוהי רצועה המשתרעת לכל היותר 12 מייל ימי, שהם כ-22 קילומטרים, כלפי חוץ מחופה של המדינה השוכנת לחוף ים. אזור זה נחשב כשטח תחת ריבונות של אותה המדינה, אך המעבר בו אפשרי לספינות זרות (צבאיות ואזרחיות).

המדף היבשתי – חלק מקרקע הים, הנמצא סמוך ליבשה מתחת למי החופים. הכולל את קרקעית הים ותת הקרקע של השטחים התת ימיים שסמוכים לחופי ישראל ונמצאים מחוץ למים הטריטוריאליים, זאת עד לעומק שבו ניתן לנצל אוצרות טבע בשטחים האמורים.

גבול ימי בים התיכון

לישראל גבול ימי ארוך בים התיכון המבדיל בין המים הטריטוריאליים שלה (12 מייל ימי מהחוף) למים בינלאומיים. מיקומו של הקו המפריד בין תחום השליטה האזרחית הישראלית לבין התחום הבינלאומי נקבע בהתאם לאמנות בינלאומיות, אולם ישראל מפעילה פיקוח צבאי גם על אזורים בים התיכון הנמצאים מעבר לקו הזה. חיפוש גז טבעי ונפט בים התיכון הצריך התייחסות לגבולות האזור הכלכלי הבלעדי של ישראל - אזור הים שהזכויות למשאבי טבע בו הן בידי ישראל, ומשתרע עד למרחק של 370 ק"מ מחופיה ב-17 בדצמבר 2010 חתמו ישראל וקפריסין על הסכם תיחום בין שתי המדינות. הסכם זה מהווה למעשה הגבול בין מדינת ישראל לבין האיחוד האירופי, שכן קפריסין חברה באיחוד האירופי.

חיל הים הוא האחראי על הגנת הגבולות הימיים ועל הפיקוח הצבאי שמטילה ישראל מעבר לגבולות האלה. הפיקוח על הנעשה בתוך תחום המים הטריטוריאליים של ישראל נמצא בסמכות יחידות השיטור הימי של משטרת ישראל.

מים כלכליים

באופן כללי, האזור הכלכלי הבלעדי של מדינה משתרע עד למרחק של 200 מיילים ימיים (370 ק"מ) מקו החוף. מרחק מקסימלי כזה מתרחש כאשר קווי החוף של המדינות הסמוכות נמצאים יותר מ-400 מיילים ימיים (כ-740 ק"מ) זה מזה. למדינות גם יש זכויות על קרקעית הים של המדף היבשתי עד 350 מיילים ימיים (כ-648 ק"מ) מקו החוף, תחום שנמצא מעבר לאזור הכלכלי הבלעדי, אך מקומות כאלה אינם נחשבים לחלק מהאזור הכלכלי הבלעדי.

גבול ימי בים סוף

לישראל גבול ימי קצר במפרץ אילת עם מצרים וירדן כאשר חלק מתחום המים הטריטוריאליים המצריים באזור מוגדר כניתן לכניסת ישראלים ללא דרישה לדרכון. הגבול הימי בין ישראל לירדן נקבע ב-1996 בעקבות הסכם השלום בין המדינות מ-1994.

הגבול הימי בין ישראל למצרים נקבע בעקבות הבוררות הבינלאומית בנושא טאבה. הגבול הימי סומן בניצב לגבול היבשתי אך המצרים לא הסכימו לכך וקמה מחלוקת לגבי שטח קטן של כמה עשרות דונמים ימיים. לאזור זה, המכונה "המשולש הימי", הקפידו ספינות מצריות וגם ספינות חיל הים שלא להיכנס אליו.

גבול ימי בים המלח

לישראל גבול ימי בים המלח עם ירדן (השטח של צפון מערב ים המלח שנמצא מעבר לקו הירוק נמצא בשליטה ישראלית ישירה).

בנוגע לשטח הטריטוריאלי של המדינה, היא רשאית, למשל, להגביל כניסתן של כלי שיט עוינים בזכויות מלחמה. מנגד, חוק השטחים התת ימיים נוגע לזכויות הכלכליות של המדינה במים, אשר מתפרסות מעבר לתחומי המים הטריטוריאליים.

מרחב אווירי

המרחב האווירי של מדינה מוגדר כאותו החלק של האטמוספירה אשר נמצא מעל שטח הריבוני הכולל שטחים יבשתיים ומים טריטוריאליים, ונתון לשליטתה. על פי החוק הבינלאומי, המרחב האווירי של מדינה כולל בתוכו גם את חלק האטמוספירה שמעל המים הטריטוריאליים שלה, כלומר עד למרחק של 12 מייל מהחוף. למרות זאת ועל פי הסכמים בינלאומיים מדינות שונות מעניקות שירותים של פיקוח על התעבורה האווירית גם בשטחים שהם מעבר לגבולותיה הטריטוריאליים. הריבונות האווירית היא פועל יוצא מריבונותה של מדינה, ומשמעותה העיקרית קשורה לזכות של מדינה לקבוע חוקים ותקנות באשר לאופן התנהלות התעבורה האווירית בשטח המרחב האווירי שלה. על פי המוסכם באמנת התעופה האזרחית הבינלאומית, חדירה למרחב האווירי של מדינה על ידי כלי טיס אזרחי של מדינה אחרת, לא תחשב להפרת הריבונות, אך על כלי הטיס להישמע ולפעול על פי הנחיות הפיקוח האווירי של אותה המדינה אשר במרחב האווירי שלה הוא שוהה.

חשוב לדעת!!!

- שטח המדינה אינו חייב להיות רצוף.
- גודל שטחה של המדינה לא תלוי בגודל האוכלוסייה.
- גודל שטח המדינה שונה ממדינה למדינה.

משימה 2

התבונן במפת ישראל ירדן וענה

מדינת ישראל גובלת בארבע מדינות.

מצפון לישראל - שוכנת המדינה לבנון

מצפון מזרח לישראל - שוכנת המדינה סוריה

מדרום ומדרום מערב לישראל - שוכנת המדינה מצרים

ממזרח לישראל - שוכנת המדינה ירדן

לישראל שלושה גבולות ימיים : ים תיכון ים המלח

ומפרץ אילת

ציין עם איזו מדינה יש לישראל גבול ארוך ירדן

1. ציין דוגמה, מה יכול לפגוע בתחום האווירי או הימי של מדינת ישראל?

2. כתוב, מי אחראי לשמור על תחום הטריטוריה של המדינה?

3. כל מהמשפטים הבאים פרט לאחד מתארים פגיעה בתחום הטריטוריאלי של מדינה

ציין איזה משפט אינו מתאר פגיעה בתחום הטריטוריאלי?

1. דייגים בריטים דגו דגי סלומון בחופי נורבגיה .

2. מטוס צרפתי נחת ברוסיה ללא אישור.

3. מטוס ישראלי טס וצילם ללא אישור מעל שמי לבנון.

4. נערכו קידוחים לחיפוש נפט של חברות ישראליות לאורך חופי המדינה .

המשפט הוא : 4

קרא את השאלות, הקף /סמן את התשובה הנכונה ביותר.

1. מה פירוש המילה " **טריטוריה** " ?

א. אויר ב. טרור ג. סוג של דגים ד. שטח

2. שטח המדינה כולל בתוכו :

א. שטח כפרי ועירוני ב. שטח פתוח ג. שטח יבשתי, ימי ואווירי

כיצד קובעים את גבולות המדינה?

בדרך כלל קביעת הגבולות נעשית באחת משתי הדרכים :

בדרכי שלום

- **התיישבות** – אנשים מתיישבים בשטח מסוים בטענה שאין עליו בעלות. גבולות המדינה יתחמו את השטח בו התיישבו המתיישבים.
- **קניית קרקעות** – המדינה יכולה להרחיב את גבולותיה על-ידי רכישת קרקעות ממדינות אחרות. לדוגמה : ארה"ב קנתה את אוהיו מהאינדיאנים. ולואיזיאנה מצרפת.
- **הסכמה בין מדינות** – הסכמה בין מדינות על שינוי קו הגבול ביניהן. 1922 צ'כוסלובקיה מתפצלת לשתי מדינות עצמאיות צ'כיה וסלובקיה.
- **היווצרות מדינות חדשות** – כאשר קמות מדינות חדשות נקבעים שטח המדינה וגבולותיה. מדינות קמו בעקבות התפוררות מעצמות (מדינות חבר העמים).

בדרכי מלחמה:

כיבוש – שינוי גבולות בעקבות מלחמה.

המדינה הכובשת משנה את גבולותיה כך שהם כוללים גם את השטחים שנכבשו. השטחים הנכבשים נתונים לפיקוח של **ממשל צבאי**. הצבא מקבל את סמכויות הניהול מטעם הממשלה. הממשל הצבאי מופקד בעיקר על הסדר ועל הביטחון. אם המדינה הכובשת **מחילה את חוקיה** על השטח הכבוש הרי שזו פעולת **סיפוח**. מדינת ישראל סיפחה לשטחה את ירושלים המזרחית ורמת הגולן ואילו בשאר אזורי הכיבוש היא הפעילה ממשל צבאי.

למדינת ישראל יש כיום שני סוגי גבולות:

גבול מוסכם (מוכר) - גבול שהוסכם עליהם בין שתי מדינות בהסכמי שלום. גבול קבוע ואינו ניתן לשינוי. גבולות מסוג זה יש לישראל עם מצרים וירדן.

גבול זמני - גבול שאין הסכמה לגביו בין המדינות שכנות, גבול שהושג בהסכמי הפרדת כוחות או בהסכמים של שביתת נשק. גבולות מסוג זה יש לישראל עם סוריה ולבנון.

אורך גבולות ישראל - גבולות חיצוניים

גבול מצרים: 208 ק"מ (אורך גדר ההפרדה הוא 230 ק"מ)

גבול ירדן: 309 ק"מ (238 ק"מ, ללא הגבול בין יו"ש לירדן)

גבול סוריה: 92 ק"מ (גבול המבוסס על הקו הסגול)

גבול לבנון: 79 ק"מ

גבולות אזורים הנתונים במחלוקת

גדר רצועת עזה: 59 ק"מ יהודה ושומרון: 330 ק"מ רמת הגולן: 76 ק"מ

המרכיב השני ההכרחי למדינה הוא: אוכלוסייה

במושג אוכלוסייה נכללים כל האנשים, הגרים בתחום המדינה באופן רצוף וקבוע.

תיירים אינם חלק מהאוכלוסייה במדינה.

אוכלוסיית המדינה מורכבת אם כך מתושבים אזרחי המדינה, ותושבים שאינם אזרחי

המדינה: **תושבים קבועים ותושבים זמניים (ארעיים)**

אזרחות היא סוג של סטאטוס (מעמד) פוליטי המוענק ליחידים או לקבוצות במסגרת

המדינה. לכל מדינה יש חוקים לפיהם היא קובעת מי הם אזרחיה ובאילו תנאים יכול

אדם להיות אזרח המדינה. כל תושבי המדינה, אזרחים, תושבי קבע ותושבים ארעיים,

חייבים לציית לחוקי המדינה.

מהם ההבדלים בין אזרחי המדינה לבין תושבים שאינם אזרחים?

- אזרחי המדינה נהנים מזכויות אזרח.
- אזרחי המדינה חייבים למלא את החובות.
- אזרחי המדינה חייבים לגלות נאמנות למדינה.

משימה 3

ציין דוגמא לזכות אחת ולחובה אחת של אזרח במדינה.

חובת שירות צבאי, חובת תשלום מס הכנסה, זכות קבלת קיצבת ילדים.

ציין האם לדעתך לתושבים שאינם אזרחים יש זכויות? אם כן ציין זכות אחת.

אוכלוסיית מדינה מורכבת מ :

א. כל האנשים שחיים במדינה, חוץ מתיירים.

ב. כל האנשים שנולדו במדינה.

ג. רק האזרחים שנולדו במדינה וחיים בה.

אזרח מדינה הוא :

ד. מי שמעורב מאוד בחיי המדינה.

ה. מי שקיבל את אזרחותו על פי חוקי המדינה.

ו. מי שנולד במדינה ולא עזב אותה לעולם.

המרכיב השלישי ההכרחי למדינה הוא: שלטון

שלטון = גוף השולט באמצעות מוסדותיו על הטריטוריה ועל האוכלוסייה.

חוק = תקנות והוראות מחייבות הנקבעות ע"י רשות עליונה והן חובה על הכול.

ללא חוק כל אחד יעשה כרצונו ובמדינה תשרור אנרכיה.

שלטון ומשטר

קיים הבדל בין משטר לשלטון. **משטר** זהו תחום החיים בו נעשות ההחלטות הרשמיות

של החברה, וכיצד זו רואה לנכון את עתידה השלטוני.

משטר יכול להיות דמוקרטי או לא דמוקרטי, והוא מעוגן באמצעות חוקים, תרבות

משטרית (לא מלשון משטרה) וחינוך למשטר הקיים.

נדגים מהו שלטון!

כאשר קבוצת אנשים מתארגנת, היא זקוקה להנהלה.

למשל: בבית הספר יש הנהלה, לקבוצת כדורגל יש הנהלה, לעיר יש הנהלה (עירייה). גם

במדינה יש הנהלה לצורך ארגון החיים הציבוריים בה.

כדי שהחיים במדינה יהיו **מסודרים ומאורגנים**, יש צורך **בשלטון ובמוסדות השלטון**,

כי אוכלוסיית המדינה אינה יכולה להתנהל בכוחות עצמה.

לשלטון יש מספר תפקידים, כגון: שמירה על ביטחון המדינה בפנים וכלפי חוץ, מתן

חינוך לאוכלוסייה, ניהול הכלכלה והכספים של המדינה, קיום קשרים עם מדינות

שונות, קיום מערכת משפט.

משימה 4

1. ציין דוגמה למקום בו יש הנהלה.

2. כתוב שתי מטרות להנהלת הדוגמה שהצגת בסעיף 1

3. במה הנהלה ושלטון דומים? ציין נקודת דמיון אחת.

3. במה הנהלה ושלטון שונים זה מזה, ציין נקודת שוני אחת.

4. כתוב שני תפקידים שיש לשלטון ?

שמירה על ביטחון המדינה, ניהול כספי מדינה.

4. תן דוגמה אחת, מה לדעתך היה קורה אם לא היה שלטון ?

תוהו ובוהו

המשטר מורכב מ:

א. מערכת עקרונית, רעיונות ושיטות (משטר) וממוסדות שלטון. (בית נבחרים, ממשלה, נשיאות ועוד).

ב. מוסדות השלטון והעומדים בראשם, בדרך כלל פועל על-פי עקרונות המשטר.

סוגי משטרים

מהי דמוקרטיה? ואילו הם המשטרים שאינם דמוקרטיים?

דמוקרטיה "היא שיטת ממשל שבה ישנה לאזרחים יכולת שווה להשפיע על המדיניות במדינתם, באמצעות הצבעה או בדרכים ממוסדות אחרות.

המדינה הדמוקרטית, מקיימת מסגרת מדינית המתבססת על עקרון שלטון העם. מטרתה של המסגרת המדינית להגן על בני האדם החיים במדינה ולאפשר להם לממש את זכויותיהם ואת חירותם.

מבחינים בין: הדמוקרטיה כצורת ממשל, ובין הדמוקרטיה כרעיון וכערך

המסגרת המדינית היא הדמוקרטיה **כצורת ממשל** = דמוקרטיה **פורמאלית** (פרוצדוראלית; ניהולית).

המטרה שלשמה הוקמה הדמוקרטיה כערך כרעיון וכמהות, היא לשמור על האדם וזכויותיו הטבעיות. זו **דמוקרטיה מהותית**.

הדמוקרטיה המודרנית

המושג "דמוקרטיה" מוכר מחיי היום יום ואנו נוהגים להשתמש בו כדי לציין את המשטר במדינת ישראל ובמדינות רבות בעולם, בעיקר בעולם המערבי.

שורשי הדמוקרטיה היא ביוון העתיקה.

הדמוקרטיה האתונאית התבססה על העקרונות:

- ריבונות העם, שיווין בפני החוק, חופש דיבור, סובלנות.
- השתתפות האזרחים בקבלת ההחלטות באמצעות בחירות ומשטר של נציגים.
- הזכות לבקר את השלטון.

הידעת?

1. המילה דמוקרטיה לקוחה מן השפה היוונית ומשמעותה היא שלטון העם.

דמוס = עם קרטיה = שלטון.

במשטר דמוקרטי נציגי השלטון נבחרים על ידי העם, לעם ישנה אפשרות להחליף את השליטים באמצעות הבחירות כל תקופה מסוימת.

2. בשלטון דמוקרטי, בידי העם ישנה סמכות לקבל החלטות. באמצעות הבחירות הוא מעניק לנציגיו את הסמכות הזו. בצורת משטר זו כולם שווים בפני החוק השליטים והאזרחים נמצאים במעמד שווה ואין לאיש עליונות על החוק. כל אזרח זכאי להליך משפטי הוגן.

3. כדי להימנע מריכוז כוח בידי קבוצה מסוימת או שליט או שימוש בו לרעה קיים מנגנון פיזור סמכויות של השלטון הנבחר בין הגופים השונים, לדוגמה: כנסת, ממשלה, בתי משפט, צבא וכו'.

4. בשם עיקרון חופש ההתארגנות וההצבעה נשמרת בקפידה זכות האזרח להתאגד ולהשתייך לכל קבוצה פוליטית עימה הוא מסכים, גם אם המצע שלה שונה או מנוגד למצע המפלגה השלטת. בשלטון דמוקרטי ישנו מגוון של מפלגות אשר אמור לייצג את כל שכבות החברה.

5. קיים חופש הדעה והביטוי לכל אדם. הוא יכול לבחור את חיי התרבות הנכונים בעיניו, סוג החינוך אשר יעניק לילדיו. ישנה אפשרות להציג עמדות שונות באמצעות התקשורת ולבקר את השלטון. חשוב לזכור בשלטון דמוקרטי לכל אדם יש זכויות מתוקף היותו אזרח, זכויות אלה לא נשללות ממנו כל זמן שהוא אינו פוגע או מפר את זכויותיו של האחר.

5. בשלטון זה בשונה משלטון שאינו דמוקרטי, (דיקטטורי, טוטליטרי) מכבדים את זכות האדם לפרטיות, לכן הממשלה משתדלת להימנע עד כמה שניתן מהתערבות בחיי הפרט, לכל אדם יש את הזכות לבחור את אורח חייו והדרך המתאימה לו ולמשפחתו.

**מה דעתך, האם המשפחה היא גוף דמוקרטי?
לא. ההורים מנהלים את הבית.**

הידעת ?

מידע בנושא משטרים שאינם דמוקרטיים

1. משטר טוטליטארי הינו משטר אשר מונהג על ידי שליט יחיד או קבוצות שליטים נציגי מפלגה, כת או קבוצה צבאית המחזיקים את בשלטון ללא אפשרות החלפה העל ידי העם באופן חוקי או מעשי.
2. מקור הסמכות הבלעדי הוא השליט או קבוצת שליטים, אין אחידות ושוויון בין השליט (המנהיג) לבין הנשלט (האזרח). החוקים נקבעים על ידי השליטים ואין הליך משפטי הוגן השליטים נמצאים במעמד שונה מהעם.
3. בשלטון זה ישנו ריכוז סמכויות וכוח בידי השליט או הקבוצה השלטת ללא אפשרות לפיקוח וביקורת.
4. נשללת אפשרות שלילה של קיום מפלגות פוליטיות אשר אינן תומכות במפלגה השלטת, אין אפשרות בחירה היות וקיימת רק מפלגה אחת אשר תומכת בשליט.
5. חופש הדעה והביטוי נשללת מכל גורם אשר מתנגד לדעת השלטון, ישנו פיקוח צמוד על מערכות החינוך, התרבות והתקשורת.
- אסור לאף אחד גורם להביע את דעתו אם היא שונה מדעת השלטון, חובה לציית ציות מוחלט והפרה מהווה סיבה למאסר ואף גזר דין מוות.
6. השלטון נוהג להתערב ככל האפשר בחיי הפרט עד כדי כך שהוא מנסה לעשות שטיפת מוח ולהשתלט על מחשבותיו של האדם ואמונותיו כשי להתאים את אורח חייו להשקפת עולמו של השליט ודרישותיו.

סוגי משטרים: אז מה למדנו עד כה על סוגי משטרים?

דמוקרטיה - מאפשרת קיומה של מסגרת המכירה באוטונומיה של האדם ובזכויות היסוד שלו, מבטיחה את הסדר הציבורי, ומאפשרת לכל פרט לשמור על שונותו תוך מימוש מרבי של זכויותיו וחירותו.

דיקטטורה / משטר טוטליטארי - מקיימת מסגרת (הבטחת סדר ציבורי מסוים) המכתיבה לבני האדם את דרך חייהם במדינה, אינה מכירה באוטונומיה של האדם, מתעלמת מהשונות הקיימת בחברה ולא מאפשרת לפרט לממש את זכויותיו הטבעיות.

יכולה, אמנם, להתקיים מדינה בעלת משטר דיקטטורי המעניקה לפרט זכויות שונות. אך נקודת המוצא היא שהכוח להעניק מצוי בידי השליט.

משימה 5

לפניך רשימה של היגדים. חלק מהם מאפיינים את המשטר הדמוקרטי ואחרים את המשטר שאינו דמוקרטי.

קרא את ההיגדים רשום בטבלה איזה מספר מתאים לאיזה סוג משטר.

1. האזרחים בוחרים מרצונם החופשי את נציגי השלטון בבחירות שנערכות כל ארבע שנים.
2. אזרחים המתנגדים לשלטון צפויים לעונשים כבדים.
3. לאזרחים זכות להביע את דעתם כלפי השלטון ולבקרו.
4. האזרחים יכולים לצאת לרחובות ולהפגין נגד השלטון.
5. השליט אומר לאוכלוסייה כיצד לנהל את אורח חייהם ואוסר עליהם למתוח ביקורת על השלטון.
6. השליט משתמש בהשלטת פחד וטרור כלפי התושבים, כדי שיצייתו לו.
7. אין לאזרח זכויות, יש לו בעיקר חובות.
8. האזרח קובע כיצד יחיה, כיצד ינהל את חייו האישיים, החברתיים והתרבותיים.

משטר דמוקרטי	משטר שאינו דמוקרטי
1	2
3	5
4	6
8	7

מה דעתך לאור מה שלמדת?

האם מדינת ישראל היא מדינה דמוקרטית? הבא שתי דוגמאות לכך

משימה 6 - (הקף/סמן את התשובה הנכונה)

1. מדינה שבה אין לנשים זכות לבחור היא מדינה דמוקרטית? נכון/לא נכון
2. מדינה שבה האזרחים מצביעים אך רק למפלגה אחת היא דמוקרטית

נכון/לא נכון

3. מדינה שבה אסור להביע את הדעה האישית באופן חופשי, היא מדינה דמוקרטית? נכון/לא נכון
4. מדינה שבה חלק מהאזרחים זוכים לחינוך חינם וחלק לא, היא מדינה לא דמוקרטית? נכון/לא נכון
5. מדינה שבה מרשים להאמין רק בדת אחת, היא מדינה לא דמוקרטית?

נכון/לא נכון

המרכיב הרביעי ההכרחי למדינה הוא : ריבונות

פירוש המושג ריבונות- שליטה או עצמאות. כל שלטון במדינה הוא הריבון על המדינה, כלומר : ריבון על שטחה, על האוכלוסייה ועל השלטון והמשטר בה. ללא ריבונות זו המדינה אינה עצמאית. (הריבון הוא זה ששולט על המדינה) המדינה חופשית להחליט כיצד לנהל את ענייני הפנים וענייני החוץ שלה, להטיל מרות בענייני פנים ולפעול בחופשיות כלפי חוץ.

מהי ריבונות? היכולת של השלטון לבצע את תפקידו, להחליט מה תהיה

מדיניות הפנים שלו ומה תהיה מדיניות החוץ שלו ולהפעילן.

למדינה ריבונית יש כוח לחוקק חוקים ולאוכפם, להגן על המדינה, לפעול באופן חופשי כלפי חוץ ולשמור על עצמאותה.

מידת הריבונות או העצמאות כלפי חוץ היא יחסית ותלויה בגודלה של המדינה ביחס לאחרות. הצטרפות לארגונים בינלאומיים (א"ס לדוגמה) מגבילה את ריבונות המדינה.

גם כלפי פנים אין הריבונות כל יכולה. כלפי פנים מקבל השלטון על עצמו מגבלות חוקיות וחוקתיות, המרסנות את הפעלתו. ריבונות מתבטאת ביכולת לחוקק חוקים.

ייתכן כי מדינה תוגדר גם אם אינה עצמאית, אם היא לדוגמה תחת שלטון חיצוני כגון תקופת שליטת ארה"ב על עיראק. אך בכל מקרה, לשלטון בה ישנה עצמאות במידה זו או אחרת והשלטון הוא השולט על האוכלוסייה, על השטח ועל המשטר במדינה **ריבונות היא הזכות הבלעדית להפעיל סמכות עליונה על אזור גאוגרפי או קבוצת אנשים כדוגמת מדינה או שבט. ריבונות לרוב מוענקת לממשלה או לסמכות פוליטית. לעיתים, ריבונות תוענק לאינדיבידואלים, למשל במונרכיה, המונרך (מלך, שליט יחיד) נחשב לריבון**

ההגדרה: ריבונות היא סמכות בלעדית של מדינה או עם על שטח מסוים.

המשמעות : משמעות הריבונות, בשל היותה זכות בלעדית לעם או מדינה, היא שליטה עצמאית על השטח ומתוך כך קבלת אחריות מלאה על המתרחש בו ומימוש הזכויות המלאות של המדינה או העם על השטח.

הנגזרות : ריבונותה של מדינה מחייבת אחריות מלאה על היבטיה השונים כלפי האוכלוסייה וכלפי השטח. הדברים באים לידי ביטוי בשמירת הביטחון, באכיפת הסדר והחוק, דאגה ליציבות כלכלית, שמירה על איכות סביבה, הגנה על זכויות אזרח ואדם, תנאי מחיה והגנת הטבע, וכן שורה ארוכה של היבטים נוספים.

כאמור בהגדרת המונח, ריבונות מהווה סמכות בלעדית לעם אחד ומדינה אחת. יש קושי רב עד בלתי אפשרי, לחלוק ריבונות על שטח אחד בין שני לאומים או יותר מהטעם הפשוט שלכל עם יעדים משלו, אינטרסים משלו, אורח חיים ואידאולוגיה משלו ומכל אלה נגזר אופן החיים בשטח הריבוני בהתאם לקביעותיו של הלאום הריבון.

ביחס לארץ ישראל: ריבונותו של עם ישראל על ארץ ישראל נובעת מכוחה של ההבטחה התנ"כית. כוח זה הוא שהוביל את האומות להכיר בזכותו של עם ישראל לריבונות על ארצו ולקבע זכות זו במשפט הבינלאומי.

התנאי הרביעי: ריבונות - עצמאות

מדינה ריבונית היא מדינה עצמאית שהשלטון בה מנהל את ענייני הפנים וענייני החוץ של המדינה. סמכות השלטון חלה על האוכלוסייה ועל שטח המדינה ואין גוף שיכול לבטל את סמכויות מוסדות השלטון בענייני פנים או חוץ של המדינה. **ביטויים לריבונות מדינת ישראל בענייני פנים: חקיקת חוקים, גביית מיסים, לגייס צבא, חיבור המנון, הטבעת מטבעות, קביעת דגל.**

ההמנון: "התקווה" / נפתלי הרץ אימבר

כל עוד בלב פנימה נפש יהודי הומיה, ולפאתי מזרח קדימה עין לציון צופיה. עוד לא אבדה תקוותנו, התקווה בת שנות אלפיים, להיות עם חופשי בארצנו, ארץ ציון ירושלים.

ביטויים לריבונות בענייני חוץ: יצירת קשרי שלום או קשרי מלחמה עם מדינות אחרות.

משימה 7

השלם את הטבלה - איזה מן האירועים מתאר התערבות בריבונותה של מדינה?

האירוע	האם מתקיימת התערבות בריבונות?	המדינה המתערבת	המדינה שהתערבו בענייניה
ארצות הברית אילצה מדינה א' להפסיק את המלחמה במדינה ב'	כן/לא		
משרד החוץ בישראל החליט לחדש את הקשרים עם רוסיה	כן/לא		
ביום חמישי תתקיים ישיבת ממשלה מיוחדת לדון בענייני כלכלה	כן/לא		
אחרי מלחמת המפרץ נשלחו נציגים מהאו"ם (האומות המאוחדות) לפקח על השמדת הכורים הגרעיניים בעירק	כן/לא		

לפניך רשימת מקרים. בדוק באילו מקרים מדובר בהפרת ריבונות של מדינה?
בחר באחד המקרים וכתוב האם מדובר בהפרת הריבונות של המדינה, הסבר.

- הטלת מכסים על סחורות מיובאות ממדינה שכנה.
- מדינה מאפשרת למדינה אחרת פעילות מסוימת בתחומה.
- הפעלת טיסות סיוור צבאיות בשמיה של מדינה שכנה, ללא רשותה.

משימת בחירה

לפניך 2 היגדים – לגבי כל היגד הבע את עמדתך : האם אתה תומך / או מתנגד , נמק את תשובתך :

"אל תשאל מה המדינה יכולה לעשות למענך, שאל מה אתה יכול לעשות בשביל מדינתך"

(ג'ון קנדי, נשיא ארה"ב)

(אלברט איינשטיין)

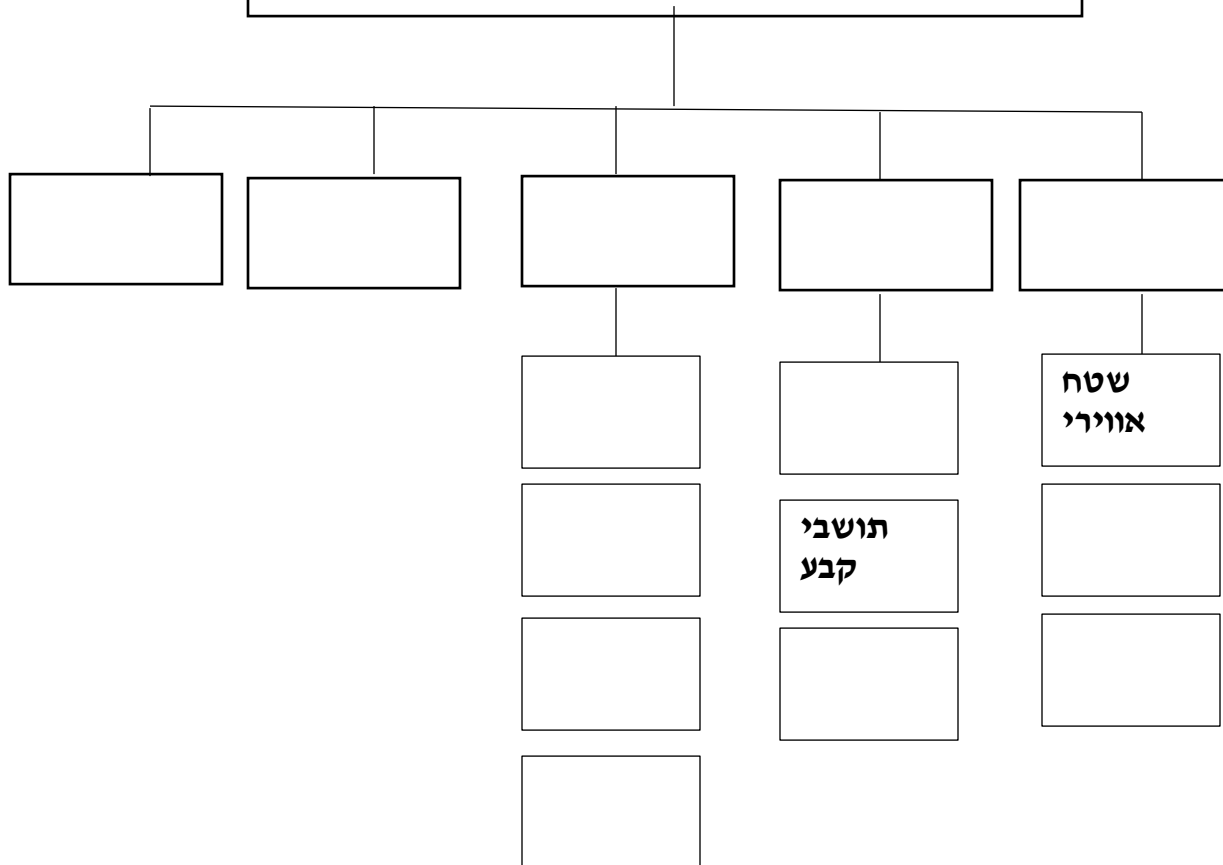
" מדינה נוצרה למען האדם, לא האדם למען המדינה "

משימת בחירה

יצירת רשת מושגית

התנאים ההכרחיים לקיומה של מדינה ריבונית

מחסן מילים

טריטוריה, שטח יבשתי, אזרחים, תושבים, אוכלוסייה, שטח ימי, תושבים זמניים, הכרה בינלאומית, ריבונות, שלטון, מוסדות שלטון, משטר דמוקרטי, חקיקה, ביצוע ושיפוט.

חלק ב' - לאומיות וסוגי לאומיות

משחר ההיסטוריה התלכדו בני אדם לקבוצות וחיו יחד , כלומר החברה האנושית מחולקת לקבוצות ולעמים.

בני אדם כיצורים חברתיים זקוקים לזהות שייכות והשתייכות.

בסיס יחידת הלימוד:

תכיר ותבין מהי לאומיות, תכיר ותלמד על לאומיות אתנית ופוליטית.
תלמד מהי מדינה דו לאומית ורוב לאומית.

הידעת?

היעזר באטלס במפות העולם, וענה.

שער, כמה מדינות יש בעולם? מה מספר המדינות בעולם?

מהי המדינה הגדולה ביותר בעולם מבחינת גודל האוכלוסייה שבה?

מהי המדינה הגדולה ביותר בשטחה?

מהי המדינה הקטנה ביותר בעולם מבחינת האוכלוסייה שבה?

מהי המדינה הקטנה ביותר בעולם בשטחה?

כמה מדינות חברות באו"ם?

מיהי המדינה האחרונה שהצטרפה לאו"ם ?

תשובות

שער, כמה מדינות יש בעולם? כ-200 מדינות

מהי המדינה הגדולה ביותר בעולם מבחינת גודל האוכלוסייה שבה?

סין והודו הן המדינות הגדולות ביותר באוכלוסייתן. סין עם 1.4 מיליארד נפש. הודו עם 1.350 מיליארד.

מהי המדינה הגדולה ביותר בשטחה?

מדינה ושטח בקמ"ר	
רוסיה	17,098,242
קנדה	9,984,670
ארצות הברית	9,826,675
סין	9,596,961
ברזיל	8,514,877

מהי המדינה הקטנה ביותר בעולם?

מקום מושבו של הכס הקדוש ושל האפיפיור, היא המדינה הקטנה (Vatican), הוותיקן בעולם. שטחה לא עולה על 0.44 קמ"ר, וייחודה בכך שכולה נמצאת בתוך עיר בירה של מדינה אחרת – רומא, בירת איטליה. הוותיקן נמצאת בריבונות הכס הקדוש והאפיפיור, היא משמשת כמרכז הנצרות הקתולית בעולם, וכמעט כל תושביה (כ-830 תושבים) הם אנשי דת. למרות מידותיה הזעירות, הוותיקן היא מדינה מתוירת עד מאוד. רק במוזיאונים שלה מבקרים יותר מארבעה מיליון מבקרים בשנה

כמה מדינות חברות באו"ם? 193 מדינות

מיהי המדינה האחרונה שהצטרפה לאו"ם?

המדינה האחרונה שנולדה ב-2011 בעולם היא דרום סודן (נפרדה מסודן).

לאום וסוגיו

מושגים

מהו עם? עם פרושו קבוצת אנשים שיש להם מאפיינים/ יסודות משותפים .

לקבוצה זו מדינה ריבונית או אוטונומיה בתוך מדינה ריבונית, או שהיא שואפת לאחד משני אלו.

מסגרת מדינית

לכל אדם צרכים בסיסיים, הדרושים לו לקיומו: מזון, דיור, לבוש והגנה. בני האדם הבינו, שלאדם הבודד, ואפילו לחבורה קטנה של אנשים, קשה למלא צרכים אלה בכוחות עצמם ולממש את הזכויות המגיעות לכולם. הם הבינו, שרק על ידי חיים בצוותא ופעילות משותפת ישיגו את הדרוש.

עם התפתחות הטכנולוגיה והעלייה ברמת החיים הלכו והתגבשו צרכים נוספים (משניים), למשל, בריאות, השכלה, חינוך, תרבות, נופש ובילוי שעות הפנאי ועוד. החל תהליך ממושך של התארגנות בני האדם, עד שהגיעו למסגרת של מדינה.

לאום מהו ?

המסגרת החברתית הקטנה ביותר היא המשפחה המצומצמת (הורים וילדים) שהתפתחה למשפחה המורחבת.

לאורך תקופה ארוכה בהיסטוריה, במקום השבטים צמחו חברות גדולות של בני אדם והתגבשו למסגרת של עם, עם הרגשת שייכות, שיתוף ואחדות באורח החיים ובהשקפת העולם, בערכי התרבות, דת ומסורת ובלשון. ממסגרות חברתיות אלו ובתהליך שנמשך שנים, צמחו הלאומים.

הלאום הוא קבוצה, החיה בדרך כלל באזור גיאוגרפי אחד ומדברת בשפה אחת. לבני הקבוצה דת משותפת, הם מקיימים מנהגים, תרבות ואורח חיים משותף במשך תקופה ארוכה. במרוצת השנים מפתח כל אחד מבני הקבוצה רגש השתייכות לקבוצה.

הלאום נבחן מקבוצה אתנית בשאיפה להגדרה עצמית. קבוצה אתנית היא קבוצה שהמשתייכים אליה הם בעלי יסודות משותפים שלא מבחירה כמו : שפה, תרבות, היסטוריה ודת, אך אינה שואפת להגדרה עצמית.

מהי לאומיות?

השקפת עולם הטוענת לכל לאום יש זהות משותפת ויש לו זכות למדינה משלו, שבה יקיים, ישמר ויקדם את אותה זהות. שאיפה משותפת לשלטון עצמי במסגרת של מדינה ריבונית.

	לאום	קבוצה אתנית
הגדרה עצמית	הקבוצה שואפת להגדרה עצמית במדינה ריבונית	הקבוצה <u>לא</u> שואפת להגדרה עצמית
יסודות משותפים	הקבוצה משלבת בזהותה יסודות משותפים- יסודות אתניים (שאינם פרי בחירה) או/ ו יסודות פוליטיים (שהם פרי בחירה, כגון אידיאולוגיה וערכים).	לקבוצה יסודות משותפים אתניים – יסודות שאינם פרי בחירה (כגון מוצא, שפה, תרבות, היסטוריה, דת).

לאומיות – היא זהות לאומית במובן של תחושת השייכות לעם (לאום) מסוים.

לאומיות אתנית – זהות לאומית של בני לאום, שהתגבשו על בסיס יסודות משותפים שאינם פרי בחירה- יסודות שיוכים (יסודות שאדם נולד לתוכם), כגון מוצא, שפה, היסטוריה ולעיתים גם דת.

לאומיות פוליטית – זהות לאומית של בני לאום, שהתגבשו בעיקר על בסיס יסודות שהם פרי בחירה- יסודות פוליטיים (אזרחיים), כמו : ערכים ואידיאולוגיה

מבחינים בין לאומיות אתנית תרבותית, לבין לאומיות פוליטי.

<u>לאומיות פוליטית</u>	<u>לאומיות אתנית – תרבותית</u>
לאומיות המבוססת על <u>יסודות נרכשים</u> : חברה בעלת יסודות משותפים שניתנים לבחירה : ערכים, לאומיות המבוססת על האזרחות במדינה אחת וקבלה של אותו משטר ואותם חוקים.	לאומיות המתבססת על <u>יסודות שיוכיים</u> : חברה בעלת יסודות משותפים שאינם ניתנים לבחירה כמו : היסטוריה, שפה, ולפעמים גם דת, מוצא, תרבות. המאפיינים הללו מאחדים ויוצרים תודעה של שייכות.
מרכיב הזהות הדומיננטי הוא רעיוני - העקרונות והערכים עמם מסכימים חברי הקבוצה / החברה.	מרכיב הזהות הדומיננטי הוא מרכיב היסטורי - המסורת ועברה של הקבוצה / החברה.
הזהות המשותפת לכל בני הלאום מושתת על היותם אזרחים של אותה מדינה . המדינה היא הדבק המלכד את בני הלאום.	אין קשר בין ההשתייכות הלאומית לבין ההשתייכות למדינת הלאום כאזרח.
דוגמא למדינות בהן מרכיב הזהות העיקרי פוליטי - ארה"ב, צרפת.	דוגמא למדינות בהן מרכיב הזהות העיקרי אתני- ישראלי, פולין.

הקשיים במימוש השאיפה של כל לאום להגדרה עצמית:

רוב מדינות הלאום אינן מדינות בעלות לאום אחד בלבד, אלא יש בתוכן גם קבוצה או קבוצות מיעוט של לאומים אחרים. לעתים, הפער בין השאיפה להקים מדינות לאום לבין הקושי לממש זאת, מגביר את המתחים החברתיים והפוליטיים בין הלאום שמהווה רוב במדינה לבין קבוצות המיעוטים הלאומיים במדינה, עד כדי מלחמת אזרחים. הרעיון "מדינה לכל לאום" ו-"כל הלאום במדינה אחת" - קשה למימוש והוא נכשל כי :

- 1) קבוצות לאום רבות מרוכזות, לעתים, בטריטוריה אחת ולעתים מפוזרות ברבות.
- 2) לקבוצת לאום שהיא מיעוט במדינה ומפוזרת באוכלוסיית הרוב קשה ליצור מדינה עצמאית פוליטית וכלכלית.

ניתן להבחין במספר סוגי מדינות:

מדינה רב-לאומית	מדינה דו-לאומית	מדינת לאום
↓	↓	↓
הגדרה: מדינה המכירה במספר לאומים בעלי מעמד מוגדר בחוק.	הגדרה: מדינה המכירה בשני לאומים בעלי מעמד שווה. לכל לאום יש מערכת נפרדת ומקבילה של חינוך, תרבות, ממשל, שפה.	הגדרה: מדינה המזוהה עם לאום מסוים ויש זיקה בין השלטון לבין לאום זה.

משימה 1 - התבונן בדגלים קרא את הכתוב וענה.

דגל צרפת

שלושת צבעי הדגל מתייחסים בהתאמה לשלושת העקרונות של המהפכה הצרפתית.

הכחול מתייחס לחירות, הלבן לשוויון, והאדום לאחוה ואומץ. הדגל הופיע לראשונה במהפכה הצרפתית ב-1794

מהו סוג הלאומיות בצרפת על סמך דגלה? נמק את תשובתך.

לאומיות פוליטית. רעיון משותף

דגל אפגניסטן

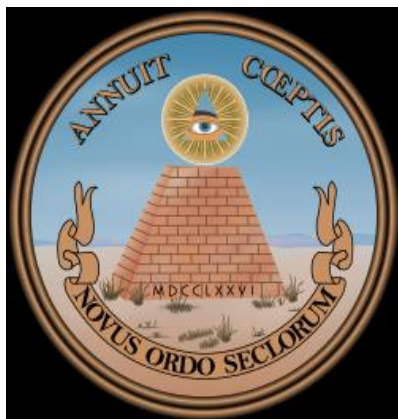
במרכז הדגל ניתן לראות מסגד, ומחרב. סממן מוסלמי

מהו סוג הלאומיות באפגניסטן על סמך דגלה? נמק את תשובתך.

אתנית תרבותית: דת שפה, היסטוריה משותפת.

דגל ארצות הברית

דגל ארצות הברית הוא

דגל המעוצב בצורת שלושה עשר פסים אופקיים בצבעי אדום ולבן לסירוגין ומלבן כחול בקנטון ובו חמישים כוכבים מחומשים לבנים. חמישים הכוכבים מסמלים את חמישים המדינות המרכיבות את ארצות הברית, ושלושה עשר הפסים מסמלים את שלוש עשרה המושבות המקוריות אשר מרדו נגד הכתר הבריטי ויצרו את המדינות הראשונות של ארצות הברית. כינויו של הדגל כוללים את השם "הכוכבים והפסים" (Stars and stripes) ו"הדגל זרוע הכוכבים" (Star-spangled banner) כשמו של המנון ארצות הברית.

סמל ארצות הברית, או לפי שמו הרשמי החותם הגדול של ארצות הברית (באנגלית: The Great Seal of the United States), הוא החותם הרשמי לאישור מסמכים המוצאים על ידי הממשלה של ארצות הברית. השם מתאר הן את החותם עצמו והן את סמל המדינה. במרכז החותם ניצב עיטם לבן-ראש שכנפיו פרוסות לצדדים ומעל ראשו

13 כוכבים. העיטם מחזיק ב-13 חצים המסמלים את המלחמה בכפתו השמאלית, ובענף עץ זית ובו 13 עלים ו-13 זיתים המסמלים את השלום. העיטם מביט לעבר כפתו הימנית - דבר המסמל את העדפת השלום על המלחמה. העיטם מחזיק במקורו את המוטו "E Pluribus Unum": (בלטינית: "מתוך רבים אחד"). המספר 13 מייצג את שלוש עשרה המושבות הראשונות.

חלקו האחורי של החותם

בחלקו האחורי של החותם ניצבת פירמידה בלתי גמורה בת 13 שכבות. בבסיסה מופיע המספר 1776 - שנת ייסוד ארצות הברית, בספרות לטיניות. במקום בו צריך להיות ראש הפירמידה ניצבת עין ההשגחה. מעל הפירמידה מופיעה הכתובת "Annuit Coeptis" (בלטינית: [ההשגחה העליונה] "הכירה בקיומנו") ותחת הפירמידה ציטוט של ורגיליוס: "Novus Ordo Seclorum" (בלטינית: סדר חדש של הדברים). חלקו האחורי של החותם אינו משמש כחותם בפני עצמו, אך מופיע, לדוגמה, על צדו האחורי של שטר דולר אמריקאי אחד.

מהו סוג הלאומיות בארצות הברית על סמך דגלה והסמל שלה? נמק את תשובתך.

גם לאומיות פוליטית, וגם אתנית תרבותית. רעיונות משותפים ומאפיינים משותפים של העם האמריקאי.

משימה 2

1. הקף בעיגול את סוג הלאומיות שבא לידי ביטוי בקטעים הבאים:
א. בטקס הקבלה של אזרחות אמריקנית, כל אזרח – ולא משנה מהי דתו ומה המוצא שלו – מתבקש להישבע לדגל ולחוקה האמריקנית.

לאומיות אתנית / לאומיות פוליטית

- ב. כל אדם המבקש להפוך לאזרח במדינה מסוימת נדרש לעמוד בכמה תנאים: עליו לקבל על עצמו מחויבות לערכים הדמוקרטיים המקובלים במדינה.

לאומיות אתנית / לאומיות פוליטית

- ג. חוק האזרחות של מדינה מסוימת נקבע שהאזרחות תישלל מאזרח שעזב את המדינה לתקופה מסוימת, אך הוא יוכל לקבל אותה בחזרה **בתנאי שיעבור בהצלחה מבחן בשפת המדינה, בהיסטוריה שלה ובתרבותה**. מכיוון שאדם שיודע את שפת המדינה ובקיא בתרבותה, יוכל להשתלב בחברה בקלות רבה יותר.

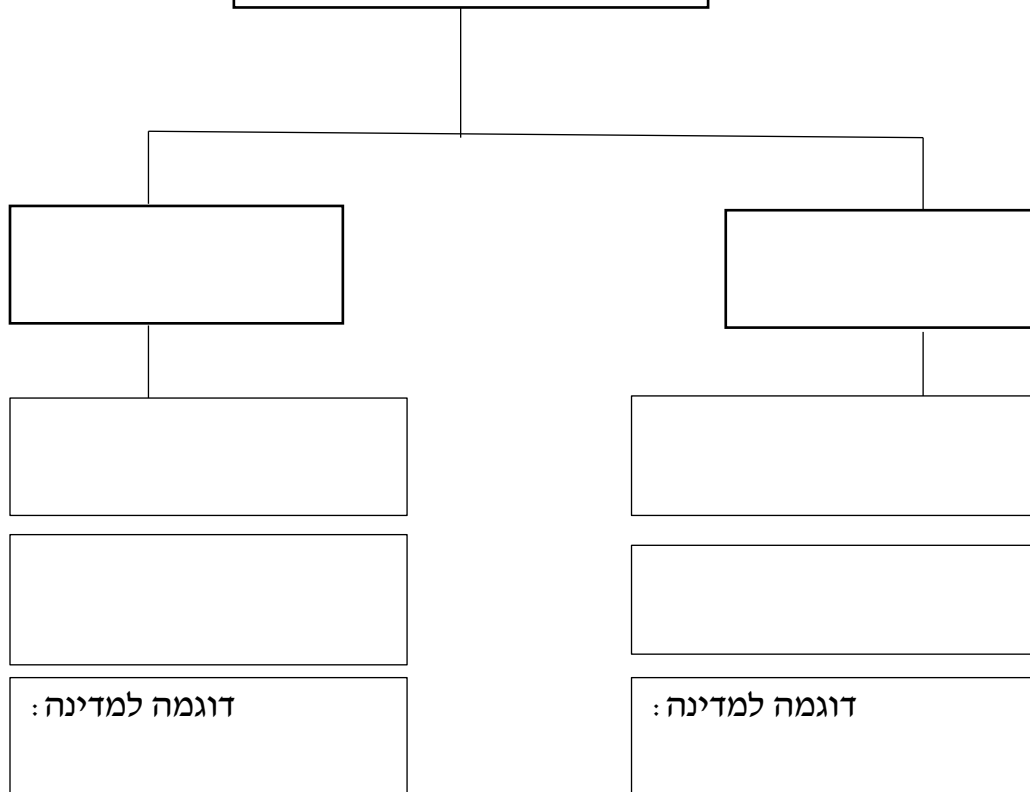
לאומיות אתנית / לאומיות פוליטית

משימת בחירה

יצירת רשת מושגית

סוגי לאומיות

היעזר במחסן המילים:

ישראל, לאומיות אתנית, יש זהות בין לאומיות לאזרחות, צרפת, מבוססת על מאפיינים נרכשים, מבוססת על מאפיינים מולדים, לאומיות פוליטית, אין זהות בין לאומיות לאזרחות.

משימה 3

השלם את הטבלה (היעזר במחסן המילים)

<u>לאום פוליטי</u>	<u>לאום אתני תרבותי</u>

מחסן מילים:

הקבוצה שואפת להגדרה עצמית במדינה ריבונית, פרי בחירה, אינה פרי בחירה, מוצא, שפה, היסטוריה, תרבות ערכים, אידיאולוגיה יסודות שיוכים, יסודות פוליטיים, נולד לתוך הלאום, ההשתייכות ללאום תלויה ברצון ובתחושת האדם ובנכונות המדינה להעניק לו אזרחות.

משימת סיכום

לפניך הגדרות, כתוב בטבלה את המושג המתאים להגדרה

הגדרה	מושג
ארגון חברתי הכולל שלטון על אוכלוסייה היושבת בשטח מוגדר (טריטוריה) בעלת ריבונות פנימית וחיצונית. בעלת הכרה בינלאומית.	מדינה
מעמד חוקי ממנו נובעות זכויות וחובות (התנאים לקבלת האזרחות משתנים ממדינה למדינה) <u>הזכויות העיקריות</u> : הגנה על בטחונו, הצבעה בבחירות, זכות כניסה למדינה, חופש עיסוק במדינה, זכויות סוציאליות <u>החובות העיקריות</u> : ציות לחוק, חובות על פי חוק (תשלום מיסים ושרות צבאי או לאומי-אזרחי)	אזרח
קבוצה שלה יסודות משותפים אתניים-תרבותיים / מוצא, שפה, תרבות, היסטוריה, ולעתים גם דת קבוצה זו אינה בהכרח בעלת דרישות להגדרה עצמית / לריבונות	קבוצה אתנית
קבוצה שלה יסודות משותפים (אתניים תרבותיים וגם / או יסודות פוליטיים) לקבוצה זו מדינה ריבונית או אוטונומיה בתוך מדינה ריבונית, או שהיא שואפת לאחד משני אלו.	לאום
השאיפה המשותפת לבני לאום לשלטון עצמי במסגרת של מדינה ריבונית/ לניהול עצמי בתוך מדינה מבוססת על יסודות פוליטיים: שותפות / רצון-משותף לחיות באותה מדינה/ במסגרת פוליטית ובקידום יחד ערכים ונורמות משותפים / תפיסה של "טוב משותף"	לאומיות פוליטית

מחסן מילים

אזרח, מדינה, לאום, קבוצה אתנית, לאומיות פוליטית.

**לסיום יחידת לימוד זו, חשובה לנו דעתך! בחר וענה על שאלה אחת
(אתה מוזמן כמובן לענות ולשתף יותר..)**

דבר חדש שלמדתי

נושא או דבר שעניין אותי...

מושג שהיה לי קל ללמוד ולהבין...

מושג שהיה לי קשה להבין...

שאלה שאני רוצה לשאול ...

אזרחות